

De kunst- en antiekcollectie in Villa Haffmans

Joep Haffmans

In *Oos Bukske*, de voorganger van *De Moennik*, schreef Herm Verlaak in november 2000 een artikel over de Villa, het markante notarishuis aan de Kesselseweg in Helden. Als Villa Louisa was het daar rond 1890 gebouwd als woonhuis voor Eugène Haffmans (1864-1915) en zijn vrouw Louisa Gerrits (1869-1935). Vanaf 1919 tot zijn overlijden werd het huis bewoond door een neef van Eugène, de notaris Frans Haffmans Sr. (1893-1982). Diens vrouw Katrien IJzermans (1897-1972) doopte het huis om in Het Zonnehuis.

Alle tien kinderen groeiden in dit grote huis op. Als oudste kleinkind heb ik in mijn jeugdjaren veel tijd in de Villa doorgebracht. Ik was toen al zeer geboeid door de grote hoeveelheid kunst en antiek die in het grootouderlijk huis te vinden was. Deze fascinatie heeft zeker invloed gehad op mijn latere beroepskeuze: sinds 1975 ben ik antiquair en taxateur in

De grote kamer

De fraaie schouw van de open haard in de jachtkamer.

Het versierde urinoir

Utrecht, de stad waar ik eerder rechten was gaan studeren. Zoals Herm Verlaak met zijn vakkundig timmermansoog de architectonische aspecten van de Villa heeft geboekstaafd, zo zal ik hierna aandacht besteden aan een aantal interessante voorwerpen die zich in dit huis bevonden.

De herkomst van de collectie

Soms valt vast te stellen waar bepaalde stukken in de Villa oorspronkelijk vandaan kwamen, maar heel vaak ook niet, want hierover is vrijwel niets vastgelegd. De familie Haffmans was vanaf het begin van de negentiende eeuw in goeden doen. Voorvader Jan Alexander Haffmans (1795-1851) was eigenaar van Kasteel Ooijen bij Broekhuizenvorst, dat zijn moeder eerder van een adellijke oom had geërfd. Men kan aannemen dat er toen al fraaie zaken in familiebezit waren, die later in de Villa terecht zijn gekomen. Ook staat vast dat zowel Jan Alexanders kleinzoon, de notaris Oscar Haffmans (1859-1933), als diens zoon Frans Sr. regelmatig aantrekkelijke spullen aankochten op boedelveilingen waar zij beroepsmatig bij betrokken waren. Op die manier kwamen veel tinnen en koperen voorwerpen in de Villa terecht. Het is bekend dat Oscar in 1905 op de liquidatieveiling van Kasteel Well een flink aantal antieke wapens aanschafte, evenals een meerdelig Chinees blauw porseleinen servies en nog enkele andere zaken. Katrien IJzermans, de echtgenote van Frans Sr., was afkomstig uit een welgestelde redersfamilie uit Vlaardingen. Toen eind jaren veertig een ongetrouwd familielid van haar ('Oom Jantje') overleed, kwam er veel antiek naar Helden. Dat was het soort antiek dat veel in het westen van het land voorkwam, maar dat men traditioneel minder in het relatief arme zuiden aantrof: Chinees en Japans porselein, kristal en mahoniehouten meubels.

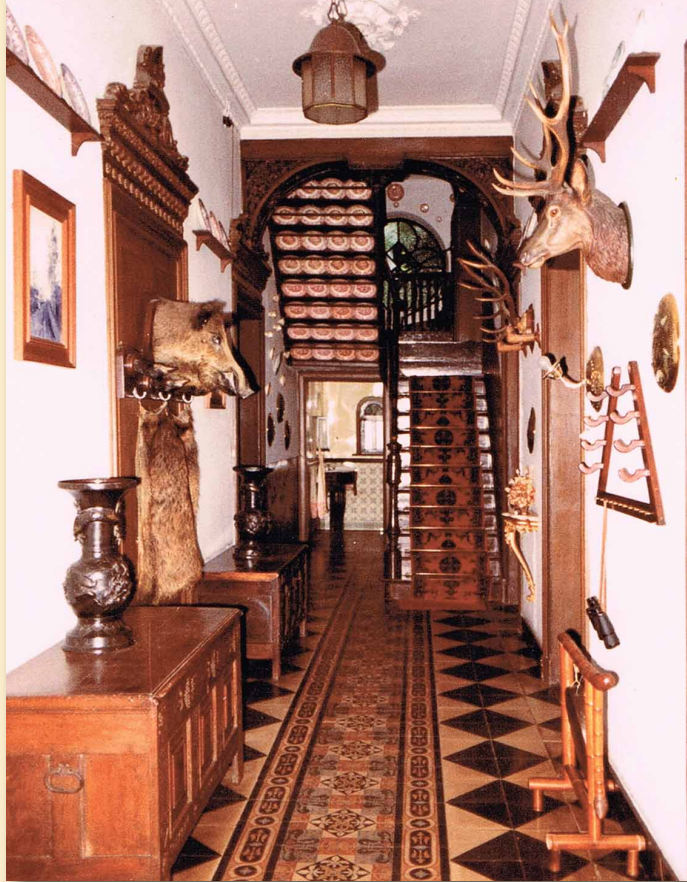
De entree

Wanneer men via het bordes met de hardstenen trappen de voordeur van de Villa was binnengekomen, kwam men eerst in een lange gang, met aan het eind een trap. De blik werd daar onmiddellijk getrokken naar een grote hoeveelheid Maastrichts aardewerk bordes, die rond en onder de houten trappen waren opgehangen. Het was voornamelijk negentien-

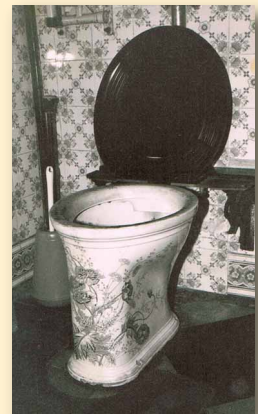
de-eeuws aardewerk uit de fabriek van Petrus Regout van de meer exclusieve soort, met de decors 'Oriënt' en 'Statue'. Aan de muren van de gang hingen enkele jachttrofeeën. De kapstok was vervaardigd van kop, poten en huid van een wild zwijn dat in 1949 op De Waterbloem bij Roggel geschooten was (zie *De Moennik*, oktober 2009, nr. 37, p. 34). In die tijd was een wild zwijn in Midden-Limburg iets zeer uitzonderlijks, tegenwoordig heeft het zich er blijvend in grote aantallen gevestigd. Twee fraai bestoken eikenhouten dekenkisten waarop imposante Japanse bronzen vazen met draken stonden completeerden de indrukwekkende uitstraling van de gang. Aan het eind van de gang bevond zich nog een vertrek, dat altijd diepe indruk maakte op de bezoekers. Het was het toilet, een royale ruimte, die geheel was betegeld en geplavuïsd en voorzien van een prachtige Franse aardewerken wc-pot, versierd met fraaie bloemornamenten.

De grote kamer

De Villa had eigenlijk drie zitkamers, die grote kamer, salon en jachtkamer werden genoemd. De grote kamer lag links van de gang. Hier kwam de familie Haffmans bij elkaar bij gelegenheden als er veel mensen aanwezig waren, hetgeen vaker voorkwam naarmate de kinderen een relatie kregen. De grote kamer fungeerde tevens als eetkamer. Tegen de achterwand ervan was een grote schouw geplaatst, met een grote hoeveelheid antieke tegels met Bijbelse voorstellingen. Deze schouw was, evenals de open haard in de jachtkamer, in het midden van de jaren dertig ontworpen door Hein Schilte, de eigenaar van Hotel Antiek, die kennelijk ook artistiek talent had. Gegroepeerd rondom deze schouw stond een gezellig ratjetoe

De gang

De wc-pot

De grote kamer

van fauteuils, een divan, krukjes, rook- en salontafeltjes en ander klein meubilair, waar 's zondags in familieverband een glaasje sherry werd gedronken. Deze opstelling, waarin weinig lijn of stijl zat, stond in flink contrast met enkele fraaie oude meesters die aan de muur van de grote kamer hingen. Aan beide zijden van de schouw bevonden zich de portretten van een patricisch echtpaar dat in 1647 geschilderd was door de Haagse schilder Jan van Ravesteyn (1572-1657). Een ander aantrekkelijk stuk was een paneel met een stilleven van vruchten en bloemen, vervaardigd door de Middelburgse meester Johannes Bosschaert (1610-1650). Verder hingen in de grote kamer drie voorouderportretten met de voorstellingen van Jan Alexander Haffmans, zijn moeder en zijn echtgenote. Deze pasteltekeningen uit 1824 van de hand van de rondreizende portretschilder Theodorus Bohres zijn nog steeds in de familie en inmiddels in zes generaties van oudste zoon op oudste zoon overgegaan.

De blik van de bezoeker van de grote kamer kon niet ontkomen aan een grote hoeveelheid blauwe borden aan de muren en dito vazen op kasten en piano. Er zat niet veel lijn in. Delfts aardewerk stond naast Chinees porselein, en Japanse stukken waren broederlijk verenigd met Engels Wedgwood. Een beslist erg fraai en interessant object bevond zich in een hoek, boven de piano. Het was een grote Nederrijns aardewerken schotel met de afbeelding van de Lieve Vrouwe van Kevelaer, die blijkens het opschrift in 1732 vervaardigd was door Paulus Kuijpers, een pottenbakker die werkzaam was in Sevelen, nu gelegen vlak over de Duitse grens, toen evenals Helden deel uitmakend van Pruisisch Opper-Gelder. Van deze schotel wordt gezegd dat ze een huwelijksgeschenk aan een der voorvaders was. De plaats Sevelen ligt op enkele kilometers afstand van het dorp Aldekerk, waar de voorouders van de familie Haffmans woonden voordat ze rond 1800 in westelijke richting de Maas overtrokken. Het aanzien van de grote kamer werd gecompleteerd door enkele grote meubels zoals een fraaie beeldenkast uit de renaissance, een barokke kussenkast, een fijnhouten cilinderbureau met fraai inlegwerk, en een grote eettafel waarvan de poot versierd was met rijk beeldhouwwerk.

De aardewerken schotel

De salon

Aan de overkant van de gang bevond zich de salon. Dat was het vertrek waar mijn oma zich het liefste ophield. Met de telefoon, een sigaretje en een glaasje sherry onder handbereik heeft zij daar – zij was invalide en kon niet goed lopen – heel wat dagen doorgebracht. De salon was een zonnig vertrek aan de rechtervoorkant van de Villa, met ramen aan twee kanten. Ook hiervan was de inrichting beslist gezellig te noemen, hoewel er stijkundig weinig samenhang in zat. Aan het stucplafond hing een imposante bronzen kroonluchter met kristallen pegels. Aan de muren hing fraai polychroom Chinees porselein uit de achttiende eeuw. De schouw was versierd met een vergulde spiegel in Lodewijk XV-stijl, waarnaast zes kleine portretjes hingen, die ‘de joodjes’ werden genoemd. Zij stelden schriftgeleerden voor en waren in de achttiende eeuw vervaardigd door de Duitse kunstenaar Christian Dietricy (1712-1774), die zich stevig door Rembrandt had laten beïnvloeden. Hieronder bevond zich dan weer een driedelig bronzen pendulestel, uitbundig versierd met een Romeinse strijdwagen. En boven de kussenkast in de salon hing een portret van Mijntje Slaat (1823-1895). Zij was gehuwd met Florentinus Wibaut en was de moeder van Mary Wibaut (de echtgenote van de eerder genoemde notaris Oscar Haffmans), maar ook van de Amsterdamse sociaaldemocratische wethouder Floor Wibaut (1859-1936).

Naast de salon was een klein vertrek dat de vestiaire werd genoemd. Hier konden jassen opgehangen worden en er hingen soms ook wel eens jachtgeweren aan de kapstok. Dames konden er even hun uiterlijk controleren in een spiegel met een gebeeldhouwde en vergulde eikenhouten lijst. Ze zullen zich niet gerealiseerd hebben dat ze dit deden voor een wel heel bijzonder exemplaar. Deze spiegel was bekroond met het wapen van de adellijke familie Van Wittenhorst, eertijds de heren van Kasteel Horst. Willem Vincent van Wittenhorst (1613-1674) was een groot kunstverzamelaar. De lijst die nu een spiegel bevatte had vrijwel zeker eens om een van zijn schilderijen gezeten.

De jachtkamer

Ging men tussen het Regout-aardewerk de trap op, dan bereikte men via een halletje de jachtkamer. Wie hier argeloos binnenstapte wist niet zo snel waar hij het eerst moest kijken. Een grote collectie wapens aan de muren, wandvitрины met

De salon

De spiegel in de vestiaire met het wapen van Van Wittenhorst.

Lees door op pagina 22.

De jachtkamer

opgezette vogels, een imposante open haard, een stel ijzeren harnassen, een uit hertengeweien opgebouwde kroonlamp en nog veel meer fraais, zoals een gigantische koekoeksklok waaruit niet alleen een koekoek maar ook kwartels hun mechanisch geluid lieten horen. De wapencollectie bestond uit een aantal waaiervormig opgehangen zwaarden en sabels, een hoeveelheid antieke geweren en een

belangrijke verzameling pistolen. Deze waren, zoals hiervoor vermeld, afkomstig uit Kasteel Well. Het betrof voornamelijk Maastrichtse en Luikse wapens uit de achttiende eeuw. Veel pistolen verkeerden helaas in nogal matige staat. De vijf broertjes Haffmans hadden er kennelijk vaak cowboytje mee gespeeld.

De ingebouwde vitrinekasten met glazen deuren bevatten verschillende vogelsoorten, zowel roofvogels als waterwild. Die waren allemaal bemachtigd in een tijd dat er van beschermde diersoorten nog geen sprake was. De latere eigenaar heeft de opgezette vogels dan ook moeten laten legaliseren door het Ministerie van Landbouw. In de hoek van de jachtkamer bevond zich een open haard in Oudhollandse stijl. Ook deze was in het midden van de jaren dertig van de twintigste eeuw aangebracht. Hij was samengesteld uit het front van een gebeeldhouwde dekenkist, bijbeltegeltjes, een gietijzeren haardplaat en diverse bouwornamenten, mogelijk ook afkomstig van Kasteel Horst, dat in de negentiende eeuw was afgebroken. De genoemde harnassen dateerden niet uit de riddertijd. Deze 'ijzeren mannen' waren in opdracht van de familie IJzermans aan het eind van de negentiende eeuw vervaardigd. De borstschilden van de harnassen waren versierd met een onbekend wapen.

Het zou te ver voeren de honderden antieke voorwerpen die zich in de Villa bevonden afzonderlijk te beschrijven. Bovendien was er in de loop der jaren al heel wat antiek bij de kinderen van Frans en Katrien terechtgekomen. Als er na een huwelijk een huis ingericht moest worden kon er altijd wel een kleine selectie uit het Heldense antiek worden gemaakt.

Na 1982

In 1982 overleed de laatste bewoner uit de familie Haffmans. Frans Sr. was 88 jaar geworden. Een geregeld en matig leven in gezonde boslucht, zonder te roken, heeft ongetwijfeld aan die mooie leeftijd bijgedragen. De familie stond nu voor de beslis-

Foto's:
Marijke Haffmans
collectie Joep Haffmans
collectie Boy Jacobs

sing wat er met de Villa en de inboedel moest gebeuren. Het antiek moest verdeeld worden onder de tien kinderen. Van hen was notaris Frans Haffmans Jr. al meer dan tien jaar daarvoor overleden, zodat zijn zeven kinderen ieder voor $\frac{1}{70}^e$ deel in de nalatenschap gerechtigd waren. Voorwaar een hele klus voor notaris Panken, die de rol van boedelnotaris vervulde.

Sommige familieleden achtten het raadzaam, de objecten door Christie's te laten taxeren. Dit Amsterdamse veilinghuis stuurde zijn experts naar Helden en leverde enige tijd later een taxatierapport af. Het rapport bleek echter voor een verdeling niet werkzaam te zijn. Er was gewerkt vanuit de visie van een veilinghouder: voor veel stukken van verschillende kwaliteit was een gemiddelde prijs opgegeven. Bovendien waren veel zaken ongenoemd gebleven of nogal aanvechtbaar omschreven. Met het rapport van Christie's als basis heb ik daarna een complete genummerde lijst van objecten en taxatiewaardes opgesteld. Uiteindelijk heeft op die basis de boedelverdeling plaatsgevonden, waarbij de erfgenamen hun voorkeur konden uitspreken. Als er meerdere gegadigden voor eenzelfde object waren, werd er geloot. Zo is het grootste deel van de collectie in de familie gebleven.

Voor het huis zelf was er binnen de familie Haffmans geen belangstelling. Hoe imposant ook, het was er niet altijd even geriefelijk en het onderhoud had een grote achterstand opgelopen. Het karakteristieke torentje boven op de Villa was al enige jaren daarvoor verwijderd omdat het in de deplorabele toestand verkeerde en dreigde in te storten. Het pand ging in 1983 in de verkoop. Evenals in de huidige tijd zat de markt voor onroerend goed toen behoorlijk op slot. Het was een opluchting voor de familie toen de jonge Beringse ondernemer Piet Wijnen voor 450.000 gulden de hoofd- en bijgebouwen en de ongeveer 35 hectaren bijbehorende bosgrond kocht. Wijnen ging al kort na de aankoop op een eigenzinnige wijze over tot sloop, grootschalige verbouwing en gedeeltelijke restauratie van het pand. Het omliggende park vond al snel een bestemming als golfbaan, hetgeen Wijnen nog een fikse boete voor illegaal kappen opleverde. Het was allemaal in de ogen van veel Heldenaren wel erg vlug en rigoureuus gegaan. Het aanhouden van de Villa in de oorspronkelijke staat zou echter ook geen reële optie zijn geweest.

De ijzeren man

Het einde van de Villa.

